

Seppo Albert Kivinen universaalien identiteetti- ja eksistenssiehdoista

S. Albert Kivisen muistoseminaari

Dosentti Markku Keinänen

Tampereen yliopisto

Onttinen kommunismi

- Seppo Albert Kivinen (1999, 29) tiivistää käsityksensä universaaleista seuraavan teesiin:

OK: ”Maailmassa on monia yksilöitä. Näillä yksilöillä on erilaisia yhteisiä (ja erottavia piirteitä)”.

- Tarkemmin hän ajattelee, että on olemassa *partikulaarisia yksilöolioita* (kuten kivet, eläimet, kaulanauhat jne.), joilla lukuisia yhteisiä piirteitä (kuten massat, värit, muodot jne.), jotka ovat *universaaleja*.
- Universaalit ovat (ainakin pääsääntöisesti) olemassa ainoastaan partikulaarien yhteydessä (in rebus).

Tausta: 1900-luvun suosituin metafysiikkaparadigma

- Lauseiden formalisointi predikaattilogiikassa paljastaa kuvauksiemme loogisen rakenteen.
- Perustavat oliot jakaantuvat kategorioihin, jotka vastaavat predikaattilogiikassa formalisoidun kielen perustavien ei-loogisten ilmaisujen yleisempiä tyyppejä.
  - *Yksilöoliot ("partikulaarit")*: yksilönimien viittauskohteet
  - *Ominaisuudet ja relaatiot ("universaalit")*, joilla jokin paikkaluku, vastaavat predikaatteja. Niitä voidaan nimetä abstraktien yksilötermien avulla.
- Paradigman edustajia (eri muodoissa): Russell, Moore, C.D. Broad, *Quine*, *David K. Lewis*, David M. Armstrong, Herbert Hochberg.

Onttinen kommunismi tarkemmin

- Maailmassa on lukuisia *partikulaarisia yksilöolioita* (ihmiset, kissat, kivet, kaulanauhat, molekyylit).
  - Yksilöolioiden olemassaolo on ongelmaton / terveeseen järjen käsitysten mukaista.
  - Partikulaarit ovat verrattavissa aristoteelisiin substansseihin.
- Partikulaarit *eksemplifioivat* universaaleja. Universaalit ominaisuudet (kuten *olla punainen*) voivat eksemplifioitua useihin eri partikulaareihin (ovat siksi universaaleja).
  - Ruusut, täytekyynät, jne. ovat punaisia eli eksemplifioivat universaalia *olla punainen*.
- Universaaleilla on tietty paikkaluku. Esimerkiksi *olla punainen* on yksipaikkainen ominaisuus, kun taas *x ja y ovat 2m päässä toisistaan* on kaksipaikkainen relaatio.

Universalialia in factis

- Kivinen tarkentaa ontologista kommunismia *universalialia in factis*-teesillä:
  - Välttämättä, jos universaali on olemassa, se on jonkin tosiasian (eli tosiseikan) eli faktan rakenneosaa (Kivinen 1999b, 137-38).
  - Tosiseikat ovat partikulaarien eksemplifikaatioita universaaleihin.
    - Käsitys on peräisin Russellilta (1918), Wittgensteinilta, ja Steniukselta (1960).
  - Samoin partikulaarit ovat välttämättä tosiseikkojen rakenneosia.
- Jokin tietty ruusu punainen on sitä, että tosiseikka, että *ruusu on punainen* on olemassa (eli vallitsee).
- Samoin tosiseikka, että *Muodoslompolo on 240 km pohjoiseen Tornioista* vallitsee.
- Atomaarisia tosiseikkoja kuvataan atomilauseiden avulla, niitä ei nimetä.
- Maailma on tosiseikkojen kokonaisuus (Kivinen 1998).

Universaalien olemassaolo- eli eksistenssiehdot

- Ensi näkemältä Kivinen (1999a, 32; 1999b, 36) kannattaa ”aristoteelista” käsitystä universaaleista: välttämättä jos universaali on olemassa, se on eksemplifioitunut joihinkin partikulaareihin.
  - (EP) Välttämättä jos n -paikkainen universaali P on olemassa, on olemassa tosiseikka että $Pa_1, \dots, a_n$, jossa $a_1, \dots, a_n$ ovat joitain partikulaareja.
- Eksemplifikaatioperiaate (EP) sulkee pois universaalit, joita eivät eksemplifioi mitkään partikulaarit (”platoniset universaalit”).
  - EP:ta ovat kannattaneet useimmat viimeaikaiset tosiseikkaontologit (esimerkiksi Armstrong, Bergmann, Hochberg).
  - EP:n motivaatio on ilmeinen: se kiinnittää universaalit osaksi havaittavaa todellisuutta (”down to earth” (Armstrong 1978))

Universaalien olemassaoloehdot

- Kivinen keskustelee mahdollisuudesta olettaa myös universaaleja, jotka eivät ole tosiseikkojen osia eli universaaleja, joilla ei ole eksemplifikaatioita.
  - Tällaisia voisivat olla kompleksiset universaalit (esimerkiksi konjunkttiiviset universaalit), joiden yksinkertaiset osat ovat eksemplifioituneita (Kivinen 2006, 277-279).
  - Toinen mahdollinen esimerkki ovat determinabelin (esimerkiksi pituus) alaiset determinaatit universaalit (yksittäiset pituudet), jos jokin kyseisistä universaaleista on eksemplifioitunut (Kivinen 2006, 279).
- Kivinen tarvitsee tällaisia universaaleja käsiteteoriassaan: käsitteet ovat hänen mukaansa universaaleja tietoisuuksia universaaleista (Kivinen 1999c, 122, 130-137).
  - Käsiteteoriassaan hän on valmis olettamaan, universaalit ovat olemassa, jos sillä on *tai* voi olla eksemplifikaatioita (1999c, 122).
    - Tietoisuutemme kohteena voi ilmeisesti hänen mukaansa olla universaaleja, jolla ei ole eksemplifikaatioita.

Universaalien identiteettiehdot

- Keskustelun taustana on Quinen (1975) väite, jonka mukaan attribuuteilla (universaaleilla) ei ole mitään selkeitä identiteettiehtoja (eli samuuden ja erillisyyden ehtoja).
  - Sen takia attribuutit pitää hylätä, vaikka joukkoja voidaan olettaa.
- Kivinen pyrkii väitöskirjassaan *C.D. Broad's views on abstracta* (1977) vastaamaan Quinen väitteisiin universaalien identiteettiehdoista
  - Hän lähtee siitä, että havaitsemme olioiden yhteisiä piirteitä, jotka ovat universaaleja (1977, osa 2, s. 5).
    - Lisäksi meillä on muita keinoja määrittää, että kielen predikaatit signifioivat (signify) samaa universaalia tai useita universaaleja (1977, osa 2, s. 8-9)
      - Tietomme tästä voi tarkentua vähitellen.
  - Determinaabeli-determinaatti-struktuurit mahdollistavat universaalien välisten suhteiden selvittämisen ja universaalien identifioinnin (1977, s. 10).

Individuaatio

- E.J. Lowe (2003, 75 jatk.) erottaa toisistaan toisaalta olioiden *metafyysisen* ja toisaalta *episteemisen individuaation*.
  - *Metafyysinen individuaatio* on jonkin olion identiteettiehtojen määrittymistä jonkin toisen olion (toisten olioiden) identiteettiehtojen avulla.
    - Esimerkiksi kompleksisen olion identiteettiehdot määrittyvät sen välttämättömien osien identiteettiehtojen avulla.
  - *Episteeminen individuaatio* on sitä, että erotamme ajattelussamme, havainnossamme tai kielellisissä viittauksissamme olion muista, siihen nähden erillisistä olioista.
  - Lowen mukaan episteeminen individuaatio edellyttää metafyysistä individuaatiota.
    - Ja myös sitä, että oliolla jotkin identiteettiehdot.
- Joillakin olioilla primitiivinen identiteetti, eikä niitä individuoida minkään muun olion avulla (esimerkiksi Lowen primitiiviset substanssit).

Universaalien identiteetti

- Kivinen ei *metafyysisesti individuo*i universaaleja minkään muiden olioiden avulla, vaan niillä näyttää olevan hänen mukaansa primitiivinen identiteetti.
  - *vs. Dispositionalistit* (Bird 2007, Yates 2013) ja *nomomologiset strukturalistit* (Berenstain 2016), joiden mukaan (perustavat) universaalit individuo*i* perustavat luonnonlait määrittävä kausaalinen/nomologinen strukturi.
- Universaaleja voidaan erottaa toisistaan erilaisten kriteerien avulla (episteeminen individuointi)
  - Universaalit havaitaan olioiden yhteisinä piirteinä (Kivinen 1977, 1999a, 1999b)
  - Universaaleilla on usein tietty ”paikka” determinabelin alaisten determinaatien muodostamassa struktuurissa.

Universaalien episteeminen individuointi

- Armstrong (1978, ch.16) *episteemisesti individualoi* universaalit kausaalisten voimien avulla, joita ne liittävät partikulaareihin.
  - Kivinen ei ole Armstrongin tavoin tieteellinen ”*a posteriori realisti*”, jonka mukaan universaalit selvittää paras luonnontiede.
    - Kivinen ”*terveen järjen realistina*” hyväksyy myös monet arkikokemuksen antamat kvaliteettiuniversaalit (kuten värit, muodot), jotka Armstrong näyttää hylkäävän.
      - Osa universaaleista ovat ”kausalisesti epifenomaalisia”, eikä hän ei voi individualoida *kaikkia* universaaleja kausaalisten voimien avulla.
  - Näin hänen on esitettävä myös muita kriteerejä universaalien episteemiseksi individuoinniseksi.
    - Armstrongin (1978) tavoin Kivinen (1977) uskoo, että voimme saavuttaa tarkemman käsityksen universaaleista tietomme kasvaessa.

Relaatioiden suunnan ongelma

- Jos hyväksymme asymmetrisiä tai ei-symmetrisiä relaatioita, ne voivat relatoida olioita eri tavoilla.
  - Esimerkiksi Kivisen (1999b, 49-50) esiin tuoma asymmetrinen relaatio $R_{ab} = a$ on $b:n$ alapuolella.
  - Sillä näyttäisi olevan *käänteisrelaatio* $R'_{ba} = b$ on $a:n$ yläpuolella.
    - Välttämättä jos ja vain jos relaatio on eksemplifioitunut tiettyihin partikulaareihin, sen käänteisrelaatio on eksemplifioitunut samoihin partikulaareihin, mutta sillä on toinen "suunta".
- Jos oletamme, että relaatioilla primitiivinen identiteetti, käänteisrelaatioiden takia relaatioiden episteeminen individuointi on ongelmallista.
  - Näyttäisi, että yllä olevassa tapauksessa on vain yksi relaatio, mutta emme kykene tarkkaan määrittämään, mikä tämä relaatio on.

Yhteenveto

- Kivinen olettaa, että ominaisuus- ja relaatiouniversaalit muodostavat olioiden perustavan kategorian, johon kuuluvilla olioilla on primitiivinen identiteetti.
  - Niitä ei metafysisesti individuoida muiden olioiden avulla.
  - Tehtäväksi jää eri ominaisuuksien ja relaatioiden tunnistaminen (episteeminen individuointi) havaintojen ja ajattelun avulla.
- Kivinen asettuu pääsääntöisesti kannattamaan eksemplifikaatioperiaatetta (EP).
  - Myöhemmässä ajattelussaan hän kuitenkin näyttää osittain luopuvan tästä periaatteesta.

Viitteet

- Armstrong, D.M. (1978): *A Theory of Universals, Universals and Scientific Realism II*, Cambridge: CUP.
- Berenstain, N. (2016): "What a Structuralist Theory of Properties Could Be?", teoksessa Marmodoro, A. & Yates, D. (toim.): *The Metaphysics of Relations*, Oxford: OUP, s. 157-176.
- Bird, A. (2007): *Nature's Metaphysics*, Oxford: OUP.
- Kivinen, S.A. (1977): *C.D. Broad's Views on Abstracta, Part 2: Characteristics and Concepts*, University of Helsinki.
- Kivinen, S. A. (1998): "Tosiasiaien ja asiaintilain ontologiasta", teoksessa Mäkelä, P., Vehkavaara, T. & Vuorio, T. (toim.) : *Filosofisia iskuja, Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta* 65, s.96-105.
- Kivinen, S.A. (1999a): "Onttinen kommunismi – terveen järjen universaaliteoria", *Metafyysisiä esseitä*, Helsinki: Helsinki University Press, s.29-35.
- Kivinen, S.A. (1999b): "Onttisen kommunismin ongelmia", *Metafyysisiä esseitä*, s.36-55.
- Kivinen, S.A. (1999c): "Käsitteet merkityksinä", *Metafyysisiä esseitä*, s.121-138.
- Kivinen, S.A. (2006): "Filosofi vastaa", Eripituisia esseitä, teoksessa Hiipakka, J. & Korhonen, A. (toim.): *Eripituisia Esseitä S. Albert Kivisen 70-vuotispäivän kunniaksi, Filosofia tutkimuksia Helsingin yliopistosta* 13, s. 219-286.
- Lowe, E.J. (2003): "Individuation", *Oxford Handbook of Metaphysics*, Oxford: OUP, s. 75-95.
- Quine, W.V. (1975): "On the Individuation of Attributes", teoksessa Anderson, A.R., Marcus, R.B. & Martin, R.M. (toim.): *The Logical Enterprise*, Yale University Press: New Haven.
- Russell, B. (1918): "The Philosophy of Logical Atomism", *The Monist* 28, s. 495-527.
- Stenius, E. (1960): *Wittgenstein's Tractatus*, Oxford: Blackwell.
- Yates, D. (2012): "The Essence of Dispositional Essentialism", *Philosophy and the Phenomenological Research* 87, 93-128.